

Parlament d'En Jordi Bilbeny a l'obertura de la 12ª Universitat Nova Història

Autor: Jordi Bilbeny

Data de publicació: 31-07-2025

Benvolguts i benvolgudes, amics i amigues,

Ja ho deia Aristòtil en aquell tractadet sobre els Arguments sofístics: «Alguns raonaments són realment raonaments, mentre que d'altres tan sols ho són en aparença, però, en realitat, és una cosa evident que no ho són». I tan evident! Dit així, sembla una obvietat inqüestionable: hi ha raonaments fonamentats i autèntics i raonaments aparents i falsos. Però aquesta observació demolidora tan senzilla de copsar, no és sempre tan fàcil de posar en evidència, perquè, com tots sabem, les inèrcies del discurs monolític dominant són tan verinoses com elegants. Són tan prestigioses com letals. I, als ulls de la majoria de mortals, la gent prestigiosa i elegant, sobretot si està molt ben posicionada socialment, no pot mentir. I molt menys si es dedica a explicar «la veritat». Però, Aristòtil hi insistia i assegurava que les raons dels argumentadors «unes vegades són reals, i d'altres vegades no ho són, sinó que ho semblen, atesa la inexperiència dels homes. Els qui manquen d'experiència, en efecte, són iguals als qui albiren les coses de lluny». Crec que no es podia dir millor. Per tant, caldria introduir dins del prestigi dels erudits aquests dos elements essencials: l'experiència i la proximitat. En les coses de la vida és ara molt planer d'entendre i acceptar que si els fets no s'han vist sobre el terreny, el relat pot tenir mancances gravíssimes o –ras i curt– deixar de ser verídic. I que sense una experiència directa dels fets –de vegades, dels fets de la mateixa existència–, el que expliquem pot resultar totalment esbiaixat.

Però, en l'àmbit que ens ocupa de l'estudi i la recerca, no hi valen malabarismes ni prestidigitacions, perquè la proximitat ha d'anar intrínsecament lligada al coneixement directe de les fonts. De les antigues i acceptades per tothom, de les no tan conegudes i acceptades, però també de les desconegudes del tot. I aquest coneixement viu de les fonts és el que en podem dir experiència. Experiència documental. Experiència textual. Experiència intel·lectual. Tots hem pogut observar com entre el món acadèmic, polític i, per dir-ho d'alguna manera, intel·lectual hi ha un consens per acceptar el discurs dominant com a discurs absolutament cert. Cert i, per tant, inqüestionable. Però, és clar: amb el temps i la nostra recerca incombustible de més de quatre decennis, ara podem dir que això ni és fruit de la

proximitat ni de l'experiència. I menys, del coneixement. És un pacte d'Estat. Un pacte perquè els pobles dominats acceptin la història imposada pel poder sense gaires o —com passa al nostre país, entre els nostres prohoms— sense cap escarafall.

I és un pacte d'Estat, perquè la història conté, i ha contingut al llarg dels segles, diverses o múltiples versions, algunes d'elles integralment irreconciliables. Per exemple, abans de la Guerra Franquista, a Catalunya, era de coneixement notori i quasi absolut que En Colom era català i, fins i tot, la Generalitat republicana havia editat llibres escolars deixant-ho palès. Ara bé: que al 1939, a totes les escoles de Catalunya, ja s'hi ensenyés que era genovès, explica, com deia, que la història l'escriuen els soldats, les bombes, l'exili, el terror i els afusellaments massius. Que triem precisament una versió dels fets i que l'acceptem genuflectidament és fruit d'un pacte: el d'assumir la indestructibilitat de l'Estat genocida. I no només acceptar-la, sinó, ara mateix, com s'esdevé un i altre cop, davant dels nostres nassos, formar-ne part tan cofoiament com tristament suïcida.

Si, la història, doncs, té diverses versions, quina ens hem de quedar? Quina ens hem de creure? ¿La dels exèrcits, que, precisament, ha estat construïda durant segles per les perverses mans dels inquisidors i de la censura d'estat? O hem de fer un esforç per recuperar la versió que hi havia abans que la maquinària censòria ho manipulés i ho reescrivís tot? Jo sóc d'aquest darrer parer. I crec que tots vosaltres també. Per més que els savis pontifiquin que els documents no es manipulen, que la història és la història i que no cal que ens inventem re per semblar millors, jo crec profundament que hem de recuperar la història, que hem de restaurar les biografies dels nostres més eminents i universals personatges, que, justament per això mateix, han estat destruïdes i reelaborades a benefici de Castella i de qualsevol altra nació abans de la nostra.

I, llavors, si hem de recuperar el passat, ens hem de tornar a llegir els documents, les cròniques, les biografies. Hem de tornar a mirar, siguin on siguin, els quadres i les obres d'art. Ens ho hem de tornar a mirar i llegir tot. I és, doncs, com a resultat d'aquesta tasca ingent, ciclòpia, asfixiant, que hem ampliat el coneixement de les fonts i hem aportat tantes i tantes proves que hom desconeixia o que només s'havien mirat amb els ulls de la cega credulitat, que ara el coneixement profund dels fets ja no resideix només i únicament darrera una taula d'una aula universitària, darrera un títol acadèmic, en els discursos de prestigiosos catedràtics, sinó, fonamentalment, en els nostres estudis, en les nostres recerques, en les nostres conferències i en les nostres publicacions.

Ara, els qui es miren de lluny els fets i parlen pontificant, com si ho sabessin tot, però només per fer veure que ho saben, emprant uns raonaments estantissos i mancats de fonament documental, són els nostres difamadors. I jo segueixo remarcant que és gros —molt gros— que algú confongui el seu desconeixement amb la vanitat de creure que ja ho sap tot. Que tot és com és. I que mai més res no pot tornar a ser pensat, inquirat, qüestionat i reinterpretat. Fa anys que ho denuncio a tort i a dret, però, les inèrcies són les inèrcies. I les coaccions, les coaccions. Tanmateix, per més inèrcies i coaccions, una cosa és inqüestionable: sense dubte metòdic no hi ha rigor intel·lectual possible. Ni aquí ni enlloc. I els títols, per més que n'hi hagi, davant la manca d'acuitat lectora i interpretativa, no serveixen per re. De re no serveixen les poltrones si ens empassem a ulls clucs tots els gripaus que els inquisidors han introduït al relat. Ni de re no serveixen les nòmines ni tenir ensabonats i ensibornats els mitjans de comunicació. De re. No badem: si no hi ha dubte metòdic, el coneixement esdevé fum. Esdevé dogma. Per això, Ciceró, potser el pensador més incisiu i intel·ligent de l'Imperi romà, i que darrerament llegeixo o rellegeixo per pur plaer, escrivia a les seves mai prou ponderades Qüestions acadèmiques, influït pregonament per Sòcrates i Plató, que el savi veritable només «sap una sola cosa: que no sap re», perquè tan sols «hi ha una sola saviesa: la de no pensar que hom sap allò que ignora». Vet aquí, doncs, el gravíssim problema amb què ens enfrontem: amb gent que pensa que saben el que ignoren, però que de la seva còsmica i supina ignorància en fan veritat sacrosanta i dogma. I, per si encara no fos poc, ens volen inocular que pensar, dubtar, investigar i escriure és un atac directe al coneixement i al nostre país. I així ho escriuen i ho publiquen sense cap rubor ni ètic ni intel·lectual ni polític. I això, tots els qui estimem la veritat i la seva nua recerca, no ho podem acceptar. Perquè nosaltres, com hi insistia Ciceró, «que tenim per costum exposar contra tothom allò que ens sembla, no podem rebutjar que els altres discrepin de nosaltres: tanmateix, la nostra defensa és fàcil perquè som els que volem trobar la veritat sense cap agressivitat i la cerquem amb la màxima cura i diligència». Per ell, «tot coneixement es veu obstruït per moltes dificultats i hi ha tanta foscor en les coses mateixes i tanta feblesa en els nostres judicis, que no fou sense motiu que els més antics i més savis van desconfiar de poder trobar el que desitjaven. Amb tot, ni ells van defallir ni nosaltres abandonarem per la fatiga l'esforç d'investigar». Ciceró és contundent: «Els nostres debats no fan altra cosa que, amb paraules a favor i en contra, fer brollar i gairebé extreure quelcom que o bé sigui veritat o bé s'hi acosti al màxim». I acte seguit conclou: «El cas és que nosaltres i els qui creuen saber alguna cosa només ens diferenciem pel fet que ells no dubten que sigui veritat allò que defensen mentre que nosaltres tenim moltes coses per probables; les podem acceptar fàcilment, però amb prou feines les podem afirmar. Som, però, més lliures i independents pel fet que mantenim sencer el poder de jutjar i no estem lligats per cap necessitat de defensar tot el que els altres hagin prescrit i gairebé manat de manera imperiosa. Perquè els altres, primer, ja se senten vinculats abans d'haver pogut jutjar què és millor, i després jutgen sobre assumptes desconeguts o en edats molt tendres o arrossegats per algun

amic o captivats per un discurs d'algú que van sentir per primer cop i, sigui quina sigui la doctrina a la qual els ha precipitat la tempesta, s'hi aferren com a una roca». I, és clar: queden petrificats.

Sí. Hi ha una sola saviesa i aquesta és la de dubtar. Aquí rau el nostre tresor: en el fet d'haver dubtat, dubtar i continuar dubtant del discurs oficial ara que ja sabem que és el discurs inquisitorial, esdevingut raó d'Estat. Sí, si hi ha una sola saviesa, aquesta és la de perseverar en el dubte, qüestionant els fets, revisant les biografies, delatant les contradiccions textuais, aportant noves dades i nova documentació, sense deixar mai la contrastació del relat, de la multiplicitat d'edicions i de versions; però, sobretot, sense obviar pensar i repensar les cròniques i el que ens exposen com a veritats absolutes. I això és el que faig cada dia. Però també és el que fa dotze anys que fem a la nostra Universitat. Amb el suport, la tenacitat, l'abnegació, la persistència de tots els investigadors, amb tots els qui ens doneu suport econòmic, i amb tots els qui, amb la vostra presència, feu possible, any rere any, com un miracle meravellós, que aquest petit temple del coneixement i de la recerca de la veritat que hem creat a Montblanc sigui una realitat. Diu En Xarim Aresté en una de les seves més magnífiques i commovedores cançons que el fet d'adonar-nos que tot falla i que res no té sentit, no ens fa ser «herois», sinó tan sols «indomables». Potser sigui això. Potser pervivim en el temps perquè mai no ens hem deixat domesticar del tot. Potser.

Gràcies, doncs, a tots i totes, per la vostra irreductible «indomabilitat», per mantenir el cap ben dret, per no combregar amb rodes de molí, per posar-vos sempre al servei de la llum i de la llibertat, per no capitular, per mantenir el dubte metòdic com el gran far i la gran esperança de la vida. Gràcies per tot això, i gràcies també per ser-hi i fer possible aquesta nostra Universitat, ara, concretament, en aquesta seva dotzena edició. Moltes gràcies. Moltíssimes gràcies per ser com sou. Per formar part del nostre camí, de la força ingent de la vida, del foc incombustible del coneixement. De l'heroïcitat de ser. I de la catedral futura –espero i desitjo– de la nostra llibertat: mental i política. Per formar part viva i vivificant del nostre somni. Moltes, moltíssimes, infinitíssimes gràcies per tot.

Jordi Bilbeny

Montblanc, 1r d'agost del 2025